

HOVÁ TARTOZ(Z)UNK?

Úgy érzem, hogy a fenti kérdés feltevése napjainkban nem időszerű, szakmai körökben azonban még néhány hónappal ezelőtt is beszédtema volt és maga a gondolat egyaránt szerepelt a szakma egyik „veszélyforrása” és „mentőöve”-ként. Lapunk hasábjain nem az ezzel kapcsolatos véleményemet kívánom megfogalmazni és nem is valamiféle előrejelzést „kitalálni”, csupán a történeteket szeretném feltárni. Munkaköreimnél fogva ugyanis valamennyi ezzel kapcsolatos kezdeményezést megismertem, a tárgyalásokon részt vettem, vagy azokhoz szakmai anyagokat készítettem. Az ezzel kapcsolatos tárgyalások, illetve előterjesztések írott anyagait (több volt a szóbeli) tudtommal ugyan soha nem nyilvánították titkossá, azok mégsem kerültek nyilvánosságra, a szóbeszéd pedig gyakran nem fedte a tényeket.

Ismereteim szerint az erdészeti szervezetnek illetve e szervezet bizonyos részeinek a természetvédelmi, a környezetvédelmi, s végül az előbbieknek a vízügyi szervezettel való teljes vagy részleges összevonása hivatalosan négy esetben volt napirenden.

Első ízben a hetvenes évek derekán (1974–1977 között) a MÉM illetékesei a volt Országos Természetvédelmi Hivatal elnökének (e sorok írójának) több esetben felvetették az akkori öt állami erdő- és vadgazdaság, esetleg a Pilisi Parkerdőgazdaság átadását. Indoklás: a MÉM szervezetéből ezeket a gazdaságokat

(nyilvánvalóan a közismert vadásztatási gondok miatt) át kívánták telepíteni a Kormányórság felügyelete alá. A MÉM szakmailag illetékes vezetői — ezt elkerülendő — kedvezőbbnek látták volna a természetvédelmi szervezettel való fúziót. A hivatal elnökének véleménye: ha ilyen döntés születik, azt tudomásul veszi, de ő maga ilyen kezdeményezést nem tesz.

Bevallott aggályok: nem szerencsés az erdészet egységének megbontása; egy ilyen lépést az erdész–közvélemény ellenszenvvel fogadna; elterelné a figyelmet a hivatal alapfeladatáról: a természetvédelelről.

Be nem vallott aggályok: a vadászati lobby elfoglalta volna a természetvédelem fellegrárát; elkerülhetetlen és nem kívánatos szakmai, személyi és szervezeti változások következhetnek volna be.

A MÉM (erdész–vadász) illetékeseinek ellenérveik közül kettőt célszerű megemlíteni: a hivatal (illetve a természetvédelem) pénzügyi helyzetének jelentős javulása (ami valóban kecsegtető volt); nem kell törődni az erdészet egységének megbontásával (és az ezzel kapcsolatos szakmai megnyilvánulásokkal), hiszen amikor a MÉM kereken százezer hektár erdőterületet átadott a HM-nek, a szakmai közvélemény teljesen passzív maradt. Egyébként is, az erdő és a vad sokkal közelebb áll a természetvédelemhez, mint a honvédelemhez, vagy a kormányórsághoz.

Másodszor 1980–1982 között az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatalhoz érkeztek hasonló megkeresések, de akkor a MÉM háttérben maradt, a tárgyalásokat az Egyetértés Vadásztársaság kezdeményezte és folytatta le. Az előbbiekhöz hasonlóan ez a kezdeményezés is „eredmény” nélkül fejeződött be.

A harmadik, egyben a legkonkrétabb elképzelést és javaslatot 1988-ban, közvetlenül a Környezetvédelmi és Vízgazdálkodási Minisztérium megalakulása után, felső utasításra dolgoztuk ki. Ennek lényeges pontjai:

A. Az erdészeti ágazat MÉM-ből való áttelepítésének indokai:

— az erdészeti ágazat „legfelső” szakmai vezetésének permanensen (negyven éve fennálló) dilettáns volta (az ágazat első számú vezetője *Barlai Ervin* óta nem volt szakember);

— az erdészeti szervezet a MÉM-en belül fokozatosan veszített súlyából és folyamatosan leértékelődik;

— néhány újságcikk, a szakmai széthúzás és a KNEB vizsgálat az erdészet tekintélyét annyira megtépázta, hogy azt ugyanannál a tárcánál nehéz lenne visszanyerni, így pedig fennáll a további degradáció veszélye (pl. a hivatalból főosztály);

— a „SIKERÁGAZAT” szemlélet kimondottan erdőellenes, az csak napi kereskedelmi és pénzügyi szempontokat, az erdőgazdaságok vezéreinek meggazdagodását és egyes személyek presztízsét szolgálja;

— az erdőgazdaságok nagyhatalmú egyszemélyi vezetőinek zöme az erdőt saját tulajdonának tekinti, de azzal mégsem tulajdonos módjára bánik;

— elviselhetetlen az erdőt pusztító vadkár, de a vadászati lobby a MÉM keretein belül, annak elkorumpálódása miatt már nem iktatható ki;

— az erdőben a rablógazdálkodás jelei mutatkoznak, illetve annak veszélye áll fenn, ami a közvéleményt egyre jobban nyugtalanítja;

— szétzilálták az egykor erős és egységes erdőrendezőseket és folyamatosan gyengítik az erdőfelügyelőseket;

— az erdészeti ágazat befelé fordult, magába zárkózott, társadalmi kapcsolatai rosszak és ezen csak a környezet- és természetvédelem kedvező imázsa tud segíteni;

— a környezet- és természetvédelmet irányító tárca a hosszútávú, össztársadalmi érdekeket jobban tudja érvényesíteni, mint a napi politikai érdekeknek kiszolgáltatót MÉM;

— a környezetvédelmi tárcánál automatikusan megszüntethető lenne az erdőgazdaságok „iparvállalat”-szerű jellege és gazdálkodási rendje, ami a problémák egyik okozója és melegágya;

— az erdő hasznát a faipar és más, erdőnkívüli létesítmények, illetve érdekeltségek fölőzik le és élük föl, közben az erdészet elszegényedik, az erdei utak leromlanak, az erdészházakat elkótyavetyélik;

— a természet, a víz és az erdő egységes egészet képez és a környezet ezen elemeinek egymáshoz jóval

több közük van, mint például az erdőnek a húsiparhoz, a tejiparhoz vagy a növényolajiparhoz (amelyekkel a MÉM keretein belül egy szervezetben tevékenykedik);

— az erdészetnek a természetvédelemmel való hagyományos kapcsolata egy szervezeten belül ismét helyreállítható lenne;

— az erdészet akkor élte fénykorát, amikor kikerült a mezőgazdaság gyámködés alá.

B. Az erdészetnek a MÉM-en belül való működése mellett szóló érvek:

Leírva, illetve megtárgyalva

— Hagyománytisztelet. Az államerdészet fennállásának 110 éve alatt 13 év kivételével (amikor önállóan működött) mindig a mezőgazdasági (földművelésügyi) kormányzat része volt, önállóságra (most) nincs remény.

— Az erdészet előtt álló egyik legfontosabb feladat az ezredfordulóra a korábban jóváhagyott 150 ezer ha új erdőtelepítés megvalósítása. Az államerdészetnek nincs erdőtelepítésre váró üres területe, ezért e feladat túlnyomó hányada a mezőgazdasági szektorban (a termelőszövetkezetekben és az állami gazdaságokban) lesz megvalósítható. Így a MÉM „házon belül” ennek jobb gazdája lehet, mint az „idegen”, felkészületlen és „földnélküli” KVM, amely saját feladatainak sem képes eleget tenni.

— Ha az erdőgazdasági vállalatok átkerülnek a környezetvédelmi tárcához, azokkal egy sor környezet-szennyező tevékenység is átkerül (ami támadási felület), márpedig az erdőgazdaságok és az azok keretein belül működő szennyező üzemek leválasztása hosszabb időt venne igénybe, amit az átvétel előtt kellene végrehajtani.

— A termelőszövetkezeti és állami gazdasági erdőknek mindenképpen a MÉM keretein belül kell maradniuk, így az erdőterület két minisztérium között horizontálisan is megoszlaná (az ellenérv szerint ez nem lehet akadály, hiszen az egységet a HM már korábban megbontotta, amit az erdészet nem kifogásolt).

— Az erdészetnél lévő hibák következetes szakmai tevékenységgel, személyi cserékkel és az erdőfelügyelet tekintélyének visszaállításával a MÉM keretein belül is orvosolhatók.

— Az erdészet egységének további megbontását a szakmai közvélemény rossz néven venné.

— A jelenleg érvényes közigazdasági szabályzók érvényessége esetén a KVM sem tudna lényeges változtatást elérni.

— A számos gonddal küszködő erdészeti ágazatot a MÉM keretein belül kellene rendbe tenni és tiszta lappal átvenni, akkor viszont már nem lenne rá indok.

— Az átszervezés és az erdészetvel-vadászattal való foglalatosság elterelné a figyelmet a sokkal fontosabb és ugyancsak megoldatlan környezetvédelmi problémákról.

Csak szóban megfogalmazva

— Fennáll annak a veszélye, hogy a vízügy ugyanúgy agyonnyomná az erdészeti ágazatot, mint ahogy ezt a mezőgazdaság is teszi. A mezőgazdasági túlsúly helyett bekövetkezhet egy — talán még veszélyesebb — vízügyi túlsúly.

— A jól kiépített (csak rosszul működő) erdészeti igazgatási szervezetet (pl. az erdőfelügyelőségeket) a vízügy saját képére átalakítaná és saját szervezetébe olvasztaná (ezt a környezet- és természetvédelmi szervekhez hasonlóan már ki is dolgozta), ami a jelenlegi helyzeten nem javítana, hanem kimondottan rontana (hiszen a MÉM bármennyire is legyengítette az erdőfelügyelőségeket, de nem akarta azokat pl. a lötenyésztési felügyelőséggel vagy a földhivatalokkal összevonni).

Csak szűk körben merült fel

— A „vadászati maffia” magatartásán az erdészet átvétele nem tudna változtatni, hiszen az tárcák fölötti hatalmasságokból tevődik össze.

A *negyedik*, eléggé vérszegény és rosszul előkészített kezdeményezés 1990 tavaszán a MÉM-nek Földművelődésügyi Minisztériummá való elkeresztelése után történt. Ez a korábbi elképzelések felmelegítésén túl abban tért el attól, hogy elképzelhetőnek tartotta csupán az erdőrendezés-erdőfelügyelet, valamint az FM hatáskörébe tartozó, de igazán soha el nem látott élővilágvédelem átadását, illetve átvételét is.

Az első három elképzeléshez hasonlóan ez a kezdeményezés is meddő maradt. Mivel a KVM és annak jogelődjei az erdőfelügyelet elkülönített átvételét soha nem vették komolyan, a MÉM-ről viszont mindenképpen le akarták választani, felmerült a szervezetnek a Belügyminisztériumhoz, a Központi Népi Ellenőrzési Bizottsághoz, esetleg más országos hatáskörű szervezethez való csatolásának bizarr gondolata is. Elképzelhetőnek tűnt egy, a Bányaműszaki Főfelügyelőséghez hasonló független szervezet létrehozása (esetleg a KVM alatt).

Eddig a történet.

A szerző utólagos megjegyzései:

— Az erdészeti ágazat hovatartozását akkor kellene alaposan megvizsgálni és végiggondolni, amikor ez a kérdés nincs napirenden, így a szakmai elgondolásokat nem téríthetik el tisztességes, vagy sanda napi politikai, személyi és szervezeti megfontolások.

Kérdések:

Miből gondolja az OEE tisztelt választmánya, hogy minden erdészeti tevékenységet „csak egy tárcán belül lehet jól gyakorolni” (OEE állásfoglalás 1990. június 19. – 4/a pont), amikor

— ennek az ellenkezőjét még soha nem lehetett kipróbálni, mivel az államerdészeti szervezet létrehozása (111 év) óta mindig egy tárcához tartozott;

— az egész szaksajtó és a napisajtó egy része évek óta azzal van tele, hogy az a bizonyos „egy tárcá” az erdészeti tevékenységet eddig nem a legmagasabb, de még csak nem is az várható színvonalon gyakorolta;

— az erdészeti és vadászati igazgatás szintén egy tárcá irányítása alatt áll, mégsem lehet ráfogni, hogy az együttműködés harmónikus lenne és annak eredménye „jó gyakorlatra” vallana;

— az erdőfelügyelet (amelynek a szakma lelkiismeretének kellene lennie) tekintélyét „egy tárcá”, sőt azon belül „egy hivatal” gyengítette meg.

Inkább a személyekben keresendő a hiba gyökere, hiszen a letűnt rendszer fénykorában is voltak kiváló eredmények (erdőterület-növelés, élőfakészlet-gyapodás, erdőszerkezet-javítás, erdeiút-építés, erdészház-építés, erdőtervkészítés, erdőfelügyelet) és annak hanyatló szakaszában is dilettantizmus, szakszerűtlenség, szűklátókörűség, „rablógazdálkodás”, vadkár stb., mindezek „egy tárcán” belül.

Esetleges félreértések elkerülése végett rögzítem, hogy sohasem voltam a szakma megosztásának híve (állásfoglalásaim annak megakadályozásához szerény mértékben hozzá is járulhattak), de több olyan szervezetet ismertem meg, amelyben az erdőfelügyeletet és ezen keresztül az egész erdőgazdálkodást intelligensebben irányították volna, mint azt „egy tárcáék”-nál tették, ahol például a nagy átalakulás utáni első intézkedések a következők voltak:

— negyvenhárom év után először az erdészet legfőbb irányító személyét döntéshozó rangjától (államtitkár, államtitkár-helyettes, főigazgató, hivatalvezető, miniszterhelyettes stb.) megfosztották és a vezetést

— végrehajtói (főosztályvezetői) szintre süllyesztették, ahol csak előkészítésről és végrehajtásról lehet szó,

— az erdészet és a vadászat irányítását szétválasztották,

— az erdészetet irányító (döntéshozó) vezetők (miniszter, államtitkár, államtitkár-helyettes) között egyetlen erdészeti végzettségű szakember sincs (a főosztályvezetők eddig is szakemberek voltak, méghozzá jóval többen, mint ma);

— az erdőfelügyelőségeknek a megyei földművelésügyi hivatalokba történő beolvasztását nem vetették el véglegesen, csak elhalasztották,

— a minisztérium felzárkózott a „jó, öreg, bevált” FM házirendhez, mely szerint a minisztériumba nem azokat nevezték ki, akik arra a legalkalmasabbak lennének, hanem akik közel laknak és nem kell nekik lakást adni.

Mindezek ellenkezője pedig (a lakást kivéve) nem kerülne pénzbe, vagyis egy ennél jobb állapot kialakításának nem anyagi, hanem kimondottan szemléleti okai vannak. Eddig az elképzelések megfogalmazásán és a nyilatkozatokon kívül semmiféle előrelépés nem történt, visszafelé viszont már jónéhányat léptünk.

Rakoncay Zoltán
erdőmérnök